

Warszawa, kwiecień 2025 r.

Nie możemy powtórzyć błędów lat 90. Polska musi walczyć o środki na sprawiedliwą transformację regionów węglowych

Szanowny Panie Premierze,

Polska potrzebuje środków celowych na sprawiedliwą transformację w Wieloletnich Ramach Finansowych na lata 2028-2034 w co najmniej tej samej wysokości co w obecnym budżecie Unii Europejskiej, czyli ok. 17 mld zł. Decyzja o przedłużeniu tego wsparcia zapadnie podczas negocjacji budżetowych, w których polski rząd ma mocną pozycję, a dźwignią do osiągnięcia sukcesu może być prezydencja w Radzie Unii Europejskiej. Bez uzyskania tych środków polski rząd ryzykuje skazaniem milionów Polek i Polaków na społeczną zapaść. Dlatego rekomendujemy Radzie Ministrów przedsięwzięcie aktywnych działań na rzecz uzyskania puli środków dedykowanej wyłącznie regionom przechodzącym transformację.

Przez ostatnich dziesięć lat udział węgla w produkcji energii elektrycznej spadał błyskawicznie: z 82 proc. w 2015 r. do 57 proc. w zeszłym roku. Według projektu aktualizacji Krajowego Planu na rzecz Energii i Klimatu, w 2030 r. wskaźnik ten ma wynieść zaledwie 22 proc. To oznacza kontynuację obecnego trendu oraz konieczność utrzymania wydatków na sprawiedliwą transformację regionów węglowych – bez nich grozi nam scenariusz wałbrzyski z lat 90. **Redukując wydobycie i spalanie węgla polski rząd poprawnie reaguje na światowe trendy gospodarcze. Te uwzględniają również dbałość o lokalne społeczności, a Fundusz Sprawiedliwej Transformacji jest gwarantem nie tylko ich przyszłości, ale też społecznej stabilizacji i demokratycznych rządów prawa.**

FST to instrument unijnej polityki spójności i ma na celu wyrównywanie szans rozwoju regionów, które są najbardziej narażone na skutki planowanej redukcji wydobycia i spalania krajowych zasobów węgla. **Samo województwo śląskie otrzymało z Funduszu ponad 9 mld zł, z których finansuje m.in. inwestycje w małe i średnie przedsiębiorstwa, edukację młodzieży i dorosłych, zapewnienie nowych miejsc pracy oraz zagospodarowanie terenów pogórnich. Środki trafiają także do Bełchatowa, Wałbrzycha, Wielkopolski Wschodniej i Małopolski Zachodniej.**

Przekazywane przez Komisję Europejską komunikaty wskazują, że w projektowanym unijnym budżecie planuje się ustanowienie jednolitego funduszu, co spowoduje, że nie będzie możliwa kontynuacja Funduszu Sprawiedliwej Transformacji w obecnym kształcie. Proponowane priorytety nowej struktury budżetowej nie uwzględniają niestety środków dla sprawiedliwej transformacji regionów węglowych w ogóle. **W tej sytuacji kluczowe jest zaangażowanie i działania Polski i innych krajów regionu, dla których brak wsparcia dla odchodzenia od węgla stanowi gigantyczne zagrożenie gospodarcze i społeczne.**

Dźwignią ku osiągnięciu tego celu może być polska prezydencja w Radzie Unii Europejskiej. Rada Ministrów powinna wykorzystać tę wyjątkową szansę na umieszczenie postulatu przedłużenia finansowego instrumentu wspierającego sprawiedliwą transformację w agendzie międzyrządowych rozmów. W programie polskiej prezydencji jest przyjęcie Konkluzji Rady ws. polityki spójności – jedną z nich powinno być wezwanie do przedłużenia finansowania sprawiedliwej transformacji w ramach dedykowanego mechanizmu.

Takie zaangażowanie może być obecnie najefektywniejszym sposobem kształtowania Wieloletnich Ram Finansowych 2028-2034 w sposób odpowiedzialny wobec obywateli. **Polska jest obecnie największym beneficjentem środków z FST i po te środki należy sięgnąć także w kolejnych latach, głównie dlatego, że zaczęliśmy transformację z innego poziomu niż Europa Zachodnia i odchodzenie od węgla potrwa u nas dłużej.**

Miliardy złotych na sprawiedliwą transformację to uzupełnienie innych europejskich polityk: silne i odporne polskie regiony węglowe rozwijające nowe specjalizacje i promujące przedsiębiorczość wpisują się we wzmocnienie polityki konkurencyjności. Co więcej, działania te są niezbędne dla efektywnej realizacji przyjętej przez Radę Ministrów w lutym br. „Polityki promocji gospodarczej Polski”.

Opinia publiczna w Polsce jest coraz bardziej świadoma konieczności transformacyjnej drogi, jaką obrał rząd. To samo dotyczy wiedzy nt. sprawiedliwej transformacji – procesu, który regionom węglowym należy umożliwić. Zaniedbanie mieszkańców tych regionów będzie oznaczało nie tylko zmarnowanie szansy na polepszenie ich losu, ale też pogorszenie efektywności działań podejmowanych przez rząd.

REKOMENDACJE

Wychodząc naprzeciw wyżej opisanym wyzwaniom, Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć wraz z sygnatariuszami listu rekomendują podjęcie następujących działań:

1. **rozwińcie i doprecyzowanie postulatu dotyczącego Funduszu Sprawiedliwej Transformacji z ww. Stanowiska Rządu RP ws. polityki spójności** z jednoznacznym wskazaniem potrzeby kontynuowania instrumentu finansowego dedykowanego regionom węglowym,
2. działanie na rzecz **ujęcia powyższego punktu w Konkluzjach Rady ws. polityki spójności**,
3. **wniesienie powyższego stanowiska do głównego nurtu negocjacji budżetowych**,
4. **zidentyfikowanie sojuszników** ww. stanowiska pośród innych państw członkowskich i zaangażowanie ich w unijne prace,
5. **wykorzystanie negocjacyjnej siły polskiego rządu w procesie unijnej legislacji** oraz siły miękkiej na wzór zaangażowania prof. Jerzego Buzka w działania na unijnej arenie międzynarodowej na rzecz utworzenia Funduszu Sprawiedliwej Transformacji podczas poprzednich negocjacji budżetowych.

W związku z powyższym, zwracamy się z uprzejmą prośbą do Szanownego Pana Premiera o odniesienie się do naszego pisma. **Pragniemy zauważyć, że okres polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej zbliża się do półmetka, w związku z czym dostrzegamy palącą konieczność podjęcia błyskawicznych działań po stronie polskiego rządu.** Jednocześnie Polska Zielona Sieć wyraża gotowość do współpracy: jako organizacja ekspercka jesteśmy gotowi do udzielenia merytorycznego wsparcia w przygotowaniu niezbędnych działań.

Z poważaniem

Joanna Furmaga

Prezeska Związku Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć

Osoby i organizacje popierające stanowisko wyrażone w liście:

Radostaw Gawlik, Stowarzyszenie Ekologiczne EKO-UNIA

Krzysztof Gorczyca, Towarzystwo dla Natury i Człowieka

dr Andrzej Kassenberg, Instytut na rzecz Ekorozwoju

dr Maciej Kozakiewicz, Klaster Obszaru Nowej Energii z/w w Kleszczowie

Bartosz Kwiatkowski, Fundacja Frank Bold

Jolanta Pacura, Fundacja Kultura Kresu / Bełchatów 5.0

dr Mateusz Piotrowski, Stowarzyszenie Pacjent Europa

Aleksander Śniegocki, Fundacja Instytut Reform

Joanna Tokarczuk, Stowarzyszenie Rozwoju Innowacyjności Energetycznej

